

Bestuursdienst

Dnst./Afd. RO/EZ RO/W&M/Van Haften

Onderwerp Bestedingsvoorstel budget monumenten 2010

Bezoekadres
Waagstraat 1

Postadres
Postbus 20001
9700 PB Groningen

Aan de leden van de gemeenteraad
van Groningen
te
GRONINGEN

Wij zijn met het openbaar
vervoer bereikbaar,
buslijnen
1, 2, 3, 5, 6, 11, 13, 16

Informatie over
vertrektijden krijgt u via
0900-92 92

Telefoon 050 367 82 28

Bijlage(n) 2

Ons kenmerk RO 10.2311786

In uw antwoord graag datum
en kenmerk vermelden.

Datum **19 AUG 2010** Uw brief van

Uw kenmerk

E-mailadres
bestuursdienst@bsd.
groningen.nl

Website
www.groningen.nl

Geachte mevrouw/heer,

Deze brief gaat over de voorgenomen besteding van de door u gereserveerde middelen voor monumenten in 2010.

De uitgangspunten van het monumentenbeleid zijn vastgelegd in de nota "Van ethiek naar strategie" (1995) en aanvullende nota's als het gemeentelijke Kanjerplan (1996), de nota "Toen voor straks" (2000) en de Herijking Monumentensubsidiebeleid (2002). Aan de jaarlijkse evaluatie (zie bijlage) kan de conclusie worden verbonden dat het door uw raad vastgestelde beleid in grote lijnen volgens plan wordt gerealiseerd.

Het reguliere budget voor monumenten is vanwege andere prioriteiten sinds 2007 met 100.000 euro teruggebracht tot 550.000 euro per jaar. De criteria voor subsidieverlening liggen vast in de subsidieverordening. De feitelijke invulling van dit jaarprogramma betreft zoals gebruikelijk een mix van diverse aspecten van de monumentenzorg.

In de loop van het jaar zal blijken in hoeverre het bestedingsprogramma gerealiseerd zal worden, m.a.w. of aanvragers op tijd (voor het eind van het jaar) met uitgewerkte plannen komen waarvan de subsidiabele kosten kunnen worden vastgesteld. Daarbij geldt: "wie het eerst komt, het eerst maakt". Bij ontoereikend budget schuiven de laatst ingediende plannen door naar volgend jaar.

Zoals ieder jaar is er in het bestedingsprogramma een bijdrage in het onderhoud van de traditionele onrendabele monumenten: de kerken en de molens. Daarnaast is een deel van het budget gereserveerd voor de restauratie van door u als zodanig benoemde "kanjers".

Dit jaar betreft dit Watertoren Noord, waarvoor u voor de zomer anderhalf miljoen euro ter beschikking heeft gesteld. In dit jaarprogramma wordt daarvoor € 250.000,-

gereserveerd. In de rubriek "probleemgevallen" staan projecten waar om de een of andere in de nota genoemde reden financiële steun nodig is.

In dit geval gaat het om de Prinsenhof, waar een vergunning is verleend voor een hotel met restaurant en ontvangstruimten.

Voor de restauratie van de voormalige kerkzaal is € 200.000,- gereserveerd.

Daarnaast zijn er middelen gereserveerd voor "beter verbeteren", om de eerder genoemde onderhoudsleningen voordelig aan te kunnen bieden, voor promotionele activiteiten (waaronder de organisatie van de Open Monumentendag en de publicatie van ons jaarboek Hervonden Stad) en voor onderzoek, documentatie en beschrijving van monumenten.

Zeer belangrijk voor de inbreng van de cultuurhistorie in de Ruimtelijke Ordening is tot slot de ontwikkeling van een interactieve *Cultuur Waarden Kaart* (CWK).

Om deze kaart samen te kunnen stellen hebben wij binnen het monumenten-budget ruimte gereserveerd om in de CWK op te nemen informatie te kunnen digitaliseren en om de automatisering te kunnen bekostigen.

De CWK is inmiddels via internet te bekijken: www.Groningen.nl/monumenten

Door het teruglopen van het budget en de aanwijzing van bijna 350 extra gemeentelijke monumenten, is er gedurende de afgelopen jaren in toenemende mate spanning ontstaat in de bestedingsprogramma's.

Dit komt onder meer tot uiting in de jaarlijkse overtekening van het beschikbare budget. Daarom hebben we een aantrekkelijke en voordelige onderhoudslening voor gemeentelijke monumenten ontwikkeld.

Nadat u de hiervoor noodzakelijke wijziging in de subsidieverordening heeft vastgesteld kunnen eigenaren van gemeentelijke monumenten in aanmerking komen voor een onderhoudslening uit het gemeentelijke Stimuleringsfonds wonen en monumenten (Swm) met een rente van 5% onder de marktrente.

Ondermeer door de werkzaamheden met betrekking tot de aanwijzing van de gemeentelijke monumenten is de nota over het bestedingsbudget monumenten 2010 tot onze spijt vertraagd.

Normaal vindt hierover besluitvorming plaats vroeg in het voorjaar, nu helaas pas na de zomer.

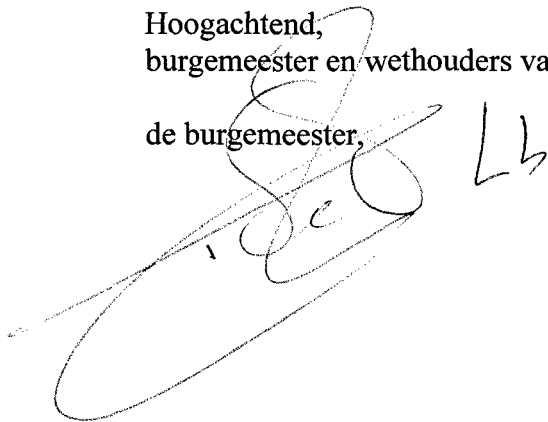
Het leek ons daarom goed u vast in hoofdlijnen te informeren over de besteding van het budget voor monumenten in 2011. Vanwege het grote aantal in het bestedingsprogramma opgenomen initiatieven, zal een deel daarvan noodzakelijkerwijs doorschuiven naar het budget voor 2011.

Als gevolg van de voorgenomen introductie van laagrentende onderhoudslening voor gemeentelijke monumenten uit het Stimuleringsfonds wonen & monumenten (Swm) verwachten wij de komende jaren ontspanning van de druk op het jaarlijkse bestedingsbudget voor monumenten.

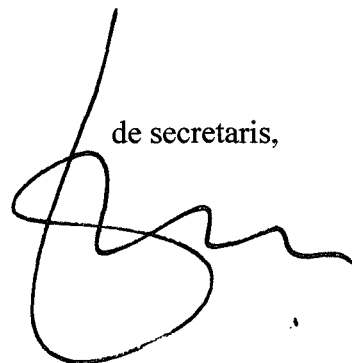
Voor de laagrentende onderhoudslening leggen wij u separaat een voorstel voor.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,

A large, stylized handwritten signature in black ink, written over the text 'de burgemeester,'. To the right of the signature, the initials 'Lh' are written in a simple, blocky font.

de secretaris,

A large, stylized handwritten signature in black ink, written over the text 'de secretaris,'.

BIJLAGE 1

evaluatie juni 2010

Jaarlijkse evaluatie "Van ethiek naar strategie", derde nota monumenten gemeente Groningen (1995), het Gemeentelijke kanjerplan (1996) en de Herijking van het monumentensubsidiebeleid (2002) en de jaarlijkse bestedingsprogramma's.

a. Vergroting van het aandachtsgebied

- Sinds de **inventarisatie en selectie** van architectuur en stedenbouw uit de periode 1850-1940 (1994) staan/liggen er in de gemeente: 635 van rijkswege beschermde monumenten, 33 archeologische rijksmonumenten en sinds 2000 acht rijksbeschermde stadsgezichten. De inventarisatie, waardering en selectie van naoorlogse architectuur en stedenbouw tot ca. 1970 heeft eind 2004 zijn beslag gekregen met de aanwijzing van 75 naoorlogse gebouwen en complexen als gemeentelijk monument. Het landelijk gebied behoort inmiddels nadrukkelijk ook tot het aandachtsgebied van monumenten en archeologie, al bestond hier tot voor kort nog een grote leemte in kennis. Inmiddels is het boerderijen bestand in de gemeente geïnventariseerd (235) en is een selectie hiervan (31), evenals van archeologisch waardevolle plaatsen (22) in 2008 aangewezen als gemeentelijk monument. Dit geldt ook voor ruim 150 bouwhistorisch waardevolle casco's in de binnenstad daterend van vóór 1850. In aanvulling daarop is in het afgelopen jaar een aanvullende selectie gemaakt van gebouwen uit de periode 1850-1940 (100) die in 1994 niet voor rijksbescherming in aanmerking zijn gekomen. Laatstgenoemde groep, aangevuld met nog enkele gebouwen uit andere perioden is in 2010 aangewezen als gemeentelijk monument. Als gevolg van e.e.a. heeft de gemeente nu ca 550 gemeentelijke monumenten. Hiermee is de bescherming van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en terreinen gemeente-breed (voorlopig) goed vastgelegd en is het gehele gemeentelijke grondgebied inmiddels werkterrein geworden. NB. De aanwijsprocedure tot rijksmonument voor 3 van de 75 naoorlogse gemeentelijke monumenten verkeert in een afrondende fase.
- Als gevolg van **wijzigingen in de Woningwet** zijn verschillende werkzaamheden aan gebouwen vergunningvrij geworden. Door middel van de Welstandsnota is geprobeerd om wat landelijk rond de beeldkwaliteit is vrijgesteld weer enigszins in banen te leiden. Desalniettemin is bijvoorbeeld de opmars van kunststof-kozijnen in Beeldbepalende panden ook in de Beschermde Stadsgezichten niet meer te stoppen.
- **Kleurgeving** van gebouwen bepaalt (naast architectuur) voor een belangrijk deel het aanzien van de openbare ruimte. Bij vrijwel alle onderhoud en herstelwerkzaamheden bij monumenten wordt bekeken in hoeverre op basis van onderzoek kleurherstel mogelijk is. Met behulp van extern uit te voeren kleurhistorisch onderzoek proberen we de kwaliteit te vergroten. Veel voorbeelden hiervan zijn te vinden in het jaarboek "Hervonden Stad".
- **Informatieverstrekking over monumenten** aan eigenaren en geïnteresseerden loopt in eerste instantie via het Loket Bouwen & Wonen van de dienst RO/EZ. Daarnaast worden jaarlijks vele honderden meer specifieke vragen beantwoord door medewerkers van het backoffice monumenten & archeologie. Afgelopen jaar hebben we het

onderdeel Monumenten & Archeologie van de gemeentelijke website geheel vernieuwd. Daarop is veel algemene informatie te vinden.

- **Publieksvoorlichting** komt tot uiting in diverse lezingen, tentoonstellingen, krantenartikelen en publicaties, waaronder het al eerder genoemde "Hervonden Stad", het jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie, dat in 2009 voor de 14e keer verscheen. Dit jaar wordt voor de 24e keer de Open Monumentendag door ons georganiseerd, een evenement dat jaarlijks rond 15.000 geregistreerde bezoekers trekt. De website Monumenten en Archeologie (onderdeel van de gemeentelijke site) is geheel vernieuwd. Onderdeel daarvan is de interactieve Cultuurhistorische Waarde Kaart (CWK). Daarop wordt de komende jaren zo veel mogelijk bij de gemeente beschikbare informatie over cultuurhistorie (archeologie, bouwhistorie, monumenten, etc.) geografisch ontsloten, zie www.Groningen.nl/monumenten.

b. Discussie over de wijze van restaureren

- Centraal in ons beleid staan enerzijds **zorgvuldige instandhouding** van oorspronkelijke bouwsubstantie en, als dit niet kan, behoud van de vorm en het materiaal; anderzijds een herkenbare vormgeving van noodzakelijke wijzigingen en toevoegingen. Bouwhistorisch onderzoek en documentatie is daarbij een voorwaarde. Ook het rijksbeleid richt zich steeds meer op instandhouding en steeds minder op restauratie, hetgeen o.a. tot uiting is gekomen in de nieuwe rijksregeling Besluit Rijkssubsidieregeling Instandhouding Monumenten (BRIM).
- Er bestaat **geen eenduidige restauratiemethode**. Gaafheid en zeldzaamheid van een monument, de gebruikswaarde en de kwaliteit van de toevoeging kunnen leiden tot nuancering van uitgangspunten. De eigenaardigheden van een object, de onder te brengen functie, de wensen van de opdrachtgever en de kwaliteiten van de architect zullen bij iedere restauratie opnieuw, tegen het licht van genoemde uitgangspunten, tot een individuele afweging leiden: maatwerk dus. Op basis van de adviezen van de Monumenten-/welstandscommissie, in een aantal gevallen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de eventuele bedenkingen na ter visie legging en het ambtelijk RO/EZ-advies, wordt door het college al dan niet een monumentenvergunning verleend. Deze discussie wordt bij ieder verbouw/restauratie-plan met opdrachtgever en/of architect opnieuw gevoerd.
- De afschaffing van het verplichte RCE-advies bij vergunningverlening bij rijksmonumenten eind 2008, leidt per saldo tot een verzwaring van het oordeel van de **gemeentelijke monumentencommissie**. Om die reden is begin dit jaar een Monumentencommissie als tweede 'kleine commissie' aan de huidige gecombineerde 'grote' Monumenten/welstand-commissie toegevoegd. De Monumentencommissie zal onder het mandaat van de 'Grote commissie' zijn werk doen. In tegenstelling tot de huidige situatie, waarin de commissie 8 weken de tijd heeft om tot een oordeel te komen, zal het schriftelijk gemotiveerd advies van de commissie als gevolg van de invoering van de Omgevings-vergunning per 1/10 2010 binnen 2 weken gereed moeten zijn (zie ook hierna).

- In toenemende mate vindt met de aanvrager z.g. **vooroverleg** over de in te dienen monumentenaanvraag plaats. Doel hiervan is de kans op het honoreren van een aanvraag te vergroten. Het vooroverleg vindt dikwijls plaats aan de hand van een door gemeentelijke bouwhistorici opgesteld rapport, waarin de bouwgeschiedenis en een waardestelling van het pand staan beschreven. Een dergelijk rapport heeft een dubbelfunctie: enerzijds geeft het de aanvrager randvoorwaarden mee voor de planvorming, anderzijds is het de meetlat waarlangs de wijzigingsvoorstellen door gemeente en Monumentencommissie beoordeeld worden. Het vooroverleg heeft als nadeel dat er een gevoel van overeenstemming over de aanvraag bij de aanvrager kan ontstaan, terwijl dat in de procedure bij toetsing door de Monumentencommissie nog moet blijken.
- De invoering van de z.g. **Omgevingsvergunning** per 1/10/2010, waarbij een groot aantal bestaande vergunningen onder één vergunning moet gaan vallen, omvat ook de monumentenvergunningen voor rijks- en gemeentelijke monumenten. Omdat de toetsing van een aanvraag op bijvoorbeeld het bouwbesluit, milieu- en brandweereisen consequenties heeft voor de monumentenaanvraag, zal de (tijds)druk op dit onderdeel toenemen, temeer omdat de termijn waarbinnen de vergunning afgegeven/geweigerd moet worden in de meeste gevallen sterk wordt verkort. Dit zal leiden tot een knelpunt in de personele bezetting.

c. Integratie met andere disciplines op het vlak van de ruimtelijke ordening

- Het is inmiddels goed gebruik geworden dat, indien daarvoor aanleiding bestaat, bij stedenbouwkundige plannen en bestemmingsplannen **een cultuurhistorische inventarisatie en analyse** van het gebied wordt gemaakt. De resultaten daarvan kunnen als bouwstenen voor planvorming worden gebruikt. De doelstelling, inbreng van de cultuurhistorische waarden in afwegingen op het gebied van de ruimtelijke ordening, krijgt hiermee met name in bestemmingsplannen geleidelijk aan toch steeds meer vorm. De eerder genoemde Cultuurhistorische Waarden Kaart (CWK) geldt hierbij als een belangrijk hulpmiddel. Afgelopen jaar is ondermeer hard gewerkt aan de herziening van het voor de cultuurhistorie zo belangrijke bestemmingsplan Buitengebied. Komende jaren zal het voor de cultuurhistorie minstens zo belangrijke bestemmingsplan Binnenstad worden herzien
- Anderzijds moeten we constateren dat de **inbreng van cultuurhistorie in projecten** steeds lastiger wordt, omdat dit vaak kostenverhogend is (of minder opbrengst oplevert), tot vertraging kan leiden en hiervoor vanuit de cultuurhistorie niet of nauwelijks financiële middelen ter compensatie kunnen worden ingebracht. Dit vormt een toenemend knelpunt.
- De "kloof" tussen **monumentenzorg en de actuele bouwpraktijk** wordt steeds kleiner. Bekommerde monumentenzorg zich 20 jaar geleden alleen om de binnenstad, sinds 1994 doen wij dat ook met de vooroorlogse stad. Parallel daaraan zijn monumentenzorg en archeologie zich sinds 1996 actief (en met succes) gaan bemoeien met de mede door stadsuitbreiding in het gedrang komende cultuurhistorische waarden in het landelijke gebied rond de stad. Door de inventarisatie en selectie van jongere bouwkunst en

stedenbouw tot ca. 1970 heeft monumenten zich sinds 2004 óók een plaats verworven in de naoorlogse wijken. Inmiddels gaan stemmen op om ook het jongste erfgoed, zoals het Groninger Museum en het Wallhouse op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

d. Onderzoek en documentatie

- In 2000 heeft u de nota "**Toen voor straks**", over onderzoek en beheer van cultuurhistorische waarden (archeologische, bouwhistorische en historisch geografische) vastgesteld. Het doel daarvan was een betere inbedding van het cultuurhistorisch onderzoek in de ruimtelijke ordening, zowel beleidsmatig als praktisch tijdens de uitvoering. Ondanks alle goede intenties blijkt e.e.a. in de praktijk vaak lastig realiseerbaar, omdat het kostenverhogend werkt en soms tot vertraging leidt.
- Met ingang van 1 september 2007 is **nieuwe archeologiewetgeving** op basis van het verdrag van Malta van kracht geworden. Het uitgangspunt van deze wet is dat archeologische sporen zo veel mogelijk in de bodem bewaard moeten blijven. Als dat niet mogelijk is, draait de verstoorder van de grond voor de kosten van het archeologisch onderzoek op. De wet verplicht gemeenten om archeologiebeleid in bestemmingsplannen (bij nieuwe en herzieningen) vast te leggen. Omdat het 10 jaar duurt voor alle bestemmingsplannen zijn herzien, voorziet de wet in de mogelijkheid om een verordening vast te stellen, waarin de uitvoering van het archeologiebeleid vooruitlopend op de herziening van bestemmingsplannen geregeld kan worden. De **nieuwe Erfgoedverordening** is in juni 2010 in werking getreden. Overigens wordt conform de wettelijke verplichting, archeologie opgenomen in alle herzieningen van bestaande plannen en bij alle nieuwe bestemmingsplannen.
- De **bouwhistorische inventarisatie** van ruim 1200 panden in de binnenstad met uiterlijke kenmerken van vóór 1850 ligt redelijk op schema. De werkzaamheden zijn in 2003 van start is gegaan en zouden volgens planning 8 a 10 jaar in beslag nemen. Inmiddels is ruim tweederde verkend. De laatste groep betreft de 'oude' rijksmonumenten. Deze zijn reeds sinds begin jaren '60 van de vorige eeuw beschermd, maar inhoudelijk weten we vaak weinig van de panden. Het betreft onuitgezonderd (grote) waardevolle casco's en daarmee zijn de verkenningen arbeidsintensief. Toch streven we ernaar het project rond 2013 af te ronden. Van de ca 1000 onbeschermd middeleeuwse casco's zijn in 2008 de meest waardevolle 150 beschermd als gemeentelijk monument. De andere zijn voornamelijk vogelvrij. Bij de herziening van het bestemmingsplan Binnenstad zullen wij nagaan of sloop voorkomen kan worden.

Hetzelfde geldt ook voor de inventarisatie van de circa 235 historisch waardevolle boerderijen en keuterijtjes in het landelijk gebied. Zoals eerder genoemd is een eerste selectie van de meest waardevolle exemplaren in 2008 beschermd als gemeentelijk monument. De veel bredere informatie uit de inventarisaties wordt gebruikt ten behoeve van de herziening van bestemmingsplannen, bij de beoordeling van (ver)bouwaanvragen en opgeslagen in de Cultuurhistorische Waarden Kaart (CWK).

- Bij veel verbouwwerkzaamheden aan cultuurhistorisch waardevolle panden wordt voorafgaande aan en tijdens de uitvoering **bouwhistorisch onderzoek** verricht.

Hierdoor kan veel cultuurhistorisch erfgoed in situ worden behouden en/of wordt dit, als dat niet mogelijk is, zorgvuldig gedocumenteerd. De resultaten van dit onderzoek worden jaarlijks in Hervonden Stad gepubliceerd.

e. De komende restauratieopgave, behoud en onderhoud

- De **verantwoordelijkheid voor instandhouding** en zorgvuldig beheer van monumenten ligt primair bij de eigenaar. Na de grote restauratie-inspanning in de binnenstad gedurende de jaren '80 en '90 heeft de restauratiebehoefte geleidelijk plaatsgemaakt voor een instandhoudings- en onderhoudsbehoefte. Onderhoudskosten van rijksmonumenten zijn fiscaal aftrekbaar; daarbovenop is de nieuwe rijks-instandhoudingsregeling **Brim van kracht** (zie hierna).
- **Eigenaren van gemeentelijke monumenten** kunnen jaarlijks alleen gebruik maken van de zogenaamde 'beter verbeteren'-regeling (40% subsidie met een maximum van 2500,- euro, dat willen we met ingang van dit jaar verhogen naar € 5000,-). De regeling is bedoeld voor herstel van cultuurhistorisch waardevolle ornamentiek. Voor onrendabele monumenten zonder fiscale mogelijkheden en andere "probleem-gevallen" blijft subsidie een voorwaarde om te kunnen blijven bestaan. Daarnaast introduceren we dit jaar de 100% laagrentende onderhoudslening voor gemeentelijke monumenten, vergelijkbaar met die voor Rijksmonumenten bij het Nationaal Restauratiefonds (NRF). Met de combinatie van onderhoudslening en een bescheiden subsidiemogelijkheid denken we eigenaren van gemeentelijke monumenten voorsnog voldoende tegemoet te kunnen komen.
- Per 1 februari 2006 is de **nieuwe rijksinstandhoudingsregeling BRIM** van kracht geworden. De nieuwe rijksregeling maakt onderscheid tussen enerzijds rendabele en onrendabele **rijksmonumenten** en anderzijds tussen wel en niet fiscaalplichtige eigenaren. Bij de rendabele monumenten (o.a. alle woonhuizen) krijgen de fiscaal-plichtige eigenaren naast de fiscale aftrek een laagrentende lening van max. 70% van de fiscaal vastgestelde onderhoudskosten. De niet-fiscaalplichtige eigenaren van rendabele monumenten krijgen een 100% laagrentende lening. Eigenaren van onrendabele monumenten kunnen nog steeds subsidie krijgen. De gemeente gaat er voor deze regeling als Loket tussenuit. Eigenaren dienen hiervoor direct in contact te treden met de Rijksdienst (RCE) en het Nationaal Restauratiefonds (NRF). De vergunning-verlening bij verbouw van rijksmonumenten is en blijft wel een verantwoordelijkheid van de de gemeente.
- Na de aanwijzing van 75 (naoologse) gemeentelijke monumenten in 2004 en bijna 200 in 2008, zijn er in 2010 opnieuw ruim 130 gemeentelijke monumenten aangewezen. Het totaal **aantal gemeentelijke monumenten** is daarmee rond de 550 komen te liggen.
- Bij raadsbesluit van 26 mei 2010 is de **gemeentelijke Erfgoedverordening** vastgesteld. Deze vervangt de tot dan toe geldende Monumentenverordening. De gemeentelijke Erfgoedverordening gaat niet alleen over monumenten, maar ook over archeologie. In de erfgoedverordening zijn regels opgenomen over het omgaan met archeologie voor de

gebieden waarvan de bestemmingsplannen nog niet aan de nieuwe archeologiewetgeving zijn aangepast. Overigens is de Erfgoedverordening WaBo-proof gemaakt.

- **Planmatig onderhoud** van onroerend goed kan de onderhoudskosten in veel gevallen aanzienlijk drukken. De realiteit is echter dat planmatig onderhoud bij eigenaren geen vanzelfsprekendheid is. Dit geldt in mindere mate ook voor eigenaren van monumenten. Pogingen om eigenaren met een subsidiepremie te verleiden tot het afsluiten van 15-jaren onderhoudscontracten zijn veelal mislukt, omdat men terugschrikt voor de hoge kosten. De Vereniging van Eigenaren (VvE) van enkele naoorlogse woningcomplexen (Westerflat aan Friesestraatweg en Gorechtflat bij Gorechtkade) hebben nu toch een 15-jaren onderhoudscontract afgesloten.

- Ten aanzien van het eind 1996 door u vastgestelde **gemeentelijke kanjerplan** kunnen we noemen dat de uitvoering daarvan een succes is en zijn voltooiing nadert. Het kanjerplan betreft een beargumenteerde lijst van te restaureren/revitaliseren grote monumentale gebouwen in de stad, die in veel gevallen hun oorspronkelijke functie hebben verloren of op korte of langere termijn zullen verliezen en die vermoedelijk bij uitzondering op eigen kracht een "nieuw leven" kunnen beginnen. Door een drastische herziening van het subsidiebeleid in 1996 kon hiervoor per kanjer gemiddeld 300.000 gulden worden vrijgemaakt. Na onder meer een publieksenquête in de Gezinsbode (meer dan 2000 inzendingen) heeft de raad in 1996 uit 83 genomineerde gebouwen een selectie van 30 gemaakt. Deze 30 zouden in de periode van 10 jaar worden aangepakt. In 2001 is besloten het aantal uit te breiden tot 38. Bij de Herijking van het Monumenten subsidiebeleid in 2002 is bepaald dat nog 10 "kanjers" aangepakt zouden mogen worden. Inmiddels zijn 55 als kanjer genomineerde gebouwen weer uit de steigers, gaat er 1 nog in uitvoering (de z.g. dubbele loods op het CiBoGa-terrein). Als laatste en meest problematische kanjer rest ons nog Watertoren-noord. Hiervoor is een mooi plan gemaakt ten behoeve van multifunctioneel gebruik. Op 10 juni 2010 nam u een principe besluit over de herbestemming van de toren, de overdracht aan het Groninger Monumentenfonds NV (GMF) en een bijdrage van € 1,5 mln in de onrendabele top, onder voorwaarde van bijdragen van GMF, provincie en rijk.
Conclusie kanjerplan: 12 jaar na vaststelling van het kanjerplan (waarbij het voor-nemen was in die 10 jaar 30 kanjers aan te pakken) zijn op dit moment 55 gebouwen al dan niet met behulp van een financiële bijdrage gerevitaliseerd. De dubbele loods op het CiBoGa-terrein wordt de voorlaatste. Als sluitstuk van het kanjerplan werken we aan de herbestemming van de ruim 100-jarige Watertoren-noord.

- Tijdens de realisatie van het gemeentelijke kanjerplan werd steeds duidelijker dat kanjers en andere grote monumenten, die het moeilijkst rendabel te maken zijn (zoals de watertoren(s), kerkgebouwen en molens), niet door de markt worden opgepakt en uiteindelijk overblijven. Voor dergelijke gebouwen hebben we samen met andere overheden, corporaties en marktpartijen het **Groninger Monumenten Fonds NV** opgericht. Het GMF is een publiek-private samenwerking, die moeilijk rendabel te maken panden verwerft, restaureert en langdurig in beheer houdt. Het GMF is inmiddels eigenaar van 11 rijksmonumenten, waarvan er 6 in stad staan en 5 in de provincie. Het GMF beschikt over een werkkapitaal van ruim 3 miljoen euro in de vorm van aandelen en achtergestelde leningen. Van de gemeente kreeg het GMF een achtergestelde lening van 1 miljoen euro. Zolang het GMF geen dividend aan de aandeelhouders betaalt, kan

zij bij de gemeente na overlegging van goedgekeurde jaarstukken een rentesubsidie aanvragen. Het GMF heeft de restauratie van het Regulateurs-huis op het CiBoGa-terrein inmiddels voltooid. Voor de revitalisering van het Prinsenhof tot hotel ontvangt het GMF € 1 mln van het rijk in het kader van de investeringsimpuls, onder voorwaarde dat de werkzaamheden voor het eind van het jaar in uitvoering genomen zijn. Met de werkzaamheden aan de dubbele loods wordt vermoedelijk ook nog in 2010 gestart. Voor Watertoren-noord moeten nog aanvullende financiële middelen gevonden worden bij het rijk, waarna hopelijk in 2011 met de werkzaamheden begonnen kan worden.

- De bescheiden, maar doeltreffende regeling "**beter verbeteren**" doet zijn werk. De regeling heeft tot doel instandhouding en herstel van historisch waardevolle onderdelen van monumentale gebouwen: gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden. Dit behoud van beeldkwaliteit betreft o.a. karakteristiek vormgegeven dakkapellen, erkers, balkons, glas in lood, raamroedenverdelingen, etc. Het betreft een verleidingsinstrument, een bescheiden subsidieregeling (40% van de subsidiabele kosten met een maximum van € 2500,- per pand, dit maximum willen we met ingang van dit jaar verhogen naar € 5000,-). De regeling wordt enerzijds vaak toegepast in combinatie met (achterstallige) onderhoudswerkzaamheden, anderzijds als EHBO-doos bij dreigende vermindering van beeldkwaliteit en soms als kruipolie om een herstelactiviteit in beweging te krijgen. In de afgelopen jaren is de beeldkwaliteit van honderden panden met een dergelijke subsidie verbeterd, of kon vermindering worden voorkomen.
- Op 15 oktober 2007 heeft Minister Plasterk (OCW) een lijst van **100 topmonumenten uit de periode 1940-1958** bekend gemaakt. In juli 2008 is de aanwijspprocedure tot rijksbeschermd monument in gang gezet. Dit is een enorme erkenning voor naoorlogs erfgoed, waarvan de samenleving de waarde nog niet goed inziet, in het bijzonder ook voor de gemeente Groningen dat met 3 gebouwen in de selectie zit. Het zijn de Wielewaalflat, zwembad de Papiermolen en het Benzinstation van Dudok aan de Turfsingel. Alle drie zijn sinds 2004 reeds gemeentelijk monument. In het kader van de aanwijzing heeft de gemeente hoorzittingen met belanghebbenden gehouden en hebben wij het rijk positief geadviseerd over de aanwijzing.

f. Strategischer inzet van financiële middelen

In aanvulling op de evaluatie in de nota **Herijking monumentensubsidiebeleid**, die op 30 januari 2002 is vastgesteld, en waaruit bleek dat de doelstellingen en de voorgestelde financiële ombuigingen uit 1995 in grote lijnen zijn gerealiseerd, kunnen we op deze plaats het volgende opmerken:

- Sinds de vaststelling van genoemde nota, waarin geraamd werd dat er in de periode 2007-2010 jaarlijks 1 miljoen euro nodig zou zijn, is het beschikbare budget ruim de helft hiervan (€ 550.000,-). Als gevolg daarvan komt de advisering bij stedenbouwkundige plannen onvoldoende van de grond, stagneert de uitvoering van projecten en kan eigenaren van vorig jaar aangewezen gemeentelijke monumenten weinig financiële ondersteuning geboden worden bij de instandhouding van hun monument. Dat laatse

lossen we nu op door de introductie van de onderhoudslening voor gemeentelijke monumenten, waarvoor door herverkaveling in het Swm ca € 3 mln ruimte is gevonden.

- Op 1 februari 2006 is het **Besluit Rijksregeling Instandhouding Monumenten (BRIM)** inwerking getreden. Hierdoor geldt er voor eigenaren van woonhuizen en boerderijen zonder agrarische functie (rijksmonument zijnde) naast de fiscale aftrek van onderhoudskosten de mogelijkheid van het verkrijgen van een laagrentende lening bij het Nationaal Restauratie Fonds (NRF). De molens zijn in 2007 als eerste categorie in de nieuwe rijksregeling ingestroomd, de kerken volgen als laatste in 2011 en 2012.
- De revolverende inzet van financiële bijdragen uit het **Stimuleringsfonds** wonen en monumenten (Swm) loopt goed. Tot nu toe is hiervan alleen voor de eigenaren van gemeentelijke Kanjers gebruik gemaakt. Deze zullen vanaf het najaar plaats gaan maken voor de eigenaren van gemeentelijke monumenten. Wel moet worden opgemerkt dat er situaties zijn waarbij het niet lukt een lening te verstrekken en de restauratie dus niet van de grond komt. In die gevallen wordt naar een mix gezocht van lening en subsidie, met in het uiterste geval alleen een subsidie à fond perdu, om de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden toch gerealiseerd te krijgen.
- Over de in het raadsbesluit van 30 januari 2002 gestelde **nieuwe subsidiedoelen** kunnen we het volgende mededelen:
  - a. Financiële bijdrage aan naoorlogse monumenten. Met uitzondering van de "beter-verbeteren"-regeling en bijdragen aan een 15-jaren onderhoudsplan heeft dit nog weinig plaatsgevonden. De nieuwe onderhoudslening moet hierin gaan voorzien.
  - b. Samenstellen Cultuurhistorische Waarden Kaart (CWK). Zowel inhoudelijk als technisch zijn de werkzaamheden hiervoor in volle gang. De kaart is inmiddels toegankelijk via internet www.groningen.nl/monumenten. De verdere invulling van de "kaart" zal in fasen tot stand komen; de feitelijke realisatie zal jaren in beslag nemen. De realisatie van de "kaart" heeft een hoge prioriteit binnen de bestaande formatie en budgetten.
  - c. Met betrekking tot de restauratie van de monumentale woningcomplexen met individueel eigendom worden vooralsnog geen nieuwe initiatieven ontplooid vanwege budgettaire kaders en teleurstellende ervaringen bij het BernoulliPLUS project.
  - d. Het Groninger Monumentenfonds NV (GMF) begint langzaam maar zeker op stoom te komen. Na de voltooiing van de restauratie van het Reguleurshuis zal in 2010 en 2011 de revitalisering van het "Prinsenhof", de dubbele loods (CiBoGa) en Watertoren-noord in uitvoering worden genomen.
  - e. De uitbreiding van het kanjerplan sinds 2002: zie hiervoor bij kanjerplan.
- De kaders voor subsidieverlening liggen vast in de Algemene **Subsidieverordening** Gemeente Groningen, Hoofdstuk 5 Monumenten en monumentale waarden.

BIJLAGE 2

Bylage 2

PROJECTNR. 2E4709										
AFDELING: WOMEN & MONUMENTEN - JORIS VAN HAAFTEN										
REHABILITATIE MONUMENTEN - BUDGETJAAR 2009 - DIENSTJAAR 2009										
BUDGET 2009 - DIENSTJAAR 2009 - PROJECT NR 2E4709										
NR	INVENTARISATIE, ONDERZOEK EN DOCUMENTATIE	AARD	AANVRAGER	BESCHIKTE subsidie 2009	voorzorgig gereguleerd 2009	VRIJVAL 2009	2009 bedrag	2009 AGV	TOTAAL 2009	NOG-TE BETALEN
M0901	Bouwhistorisch onderzoek	2e4709-0101	Werkbudget	€	€	€	€	€	€	€
M0902	Architectuur siedenbouwkundig onderzoek	2e4709-0102	Werkbudget	35.690,98	25.000,00	10.690,98	35.690,98		35.690,98	
M0903	Cultuurhistorische kwaliteitskaart waarden kaart	2e4709-0103	Werkbudget	180,62	25.000,00	24.819,38	180,62		180,62	
M0904	BINNENSTADSKERKEN (aanvulling BROM)	2e4709-0904		22.139,33	50.000,00	27.860,67	20.817,84	1.321,49	22.139,33	1.321,49
M0905	Marinikerk	2e4709-0904		€	€	€	€	€	€	€
M0906	Der Aa-kerk	2e4709-0905		11.613,50	12.844,00	1.230,50	11.613,50		11.613,50	
M0907	Nieuwe Kerk	2e4709-0906		337,00	2.863,00	2.526,00	337,00		337,00	
M0908	Kerk Middelbert	2e4709-0907		950,00	11.640,00	12.590,00	480,00	1.430,00	950,00	1.430,00
M0909	Oosterkerk	2e4709-0908		0,00	1.280,00	1.280,00			0,00	
M0910	Hervormde kerk Leegkerk	2e4709-0909		3.088,00	3.088,00		3.088,00		3.088,00	
M0911	Evangelische Lutherse Kerk	2e4709-0910		1.623,00	1.750,00	3.373,00		1.623,00	1.623,00	1.623,00
M0912	Hervormde kerk Hoogkerk	2e4709-0911		3.619,00	3.619,00		3.619,00		3.619,00	
M0913	MOLENS (aanvulling BROM)	2e4709-0912		2.120,00	2.085,00	25,00	2.120,00		2.120,00	
M0914	Der Aa-kerk	2e4709-0913		3.333,00	3.333,00		3.333,00		3.333,00	
M0915	Zuidwinger (echter Hoogkerk)	2e4709-0914		3.333,00	3.333,00		3.333,00		3.333,00	
M0916	Noordmolen (noordoost van Noorddijk)	2e4709-0915		3.333,00	3.333,00		3.333,00		3.333,00	
M0917	1 Witte Lam (zuidwest van Zuidwalde)	2e4709-0916		2.742,00	2.743,00	1,00	2.742,00		2.742,00	
M0918	Wilhelmina (noordertogebrug)	2e4709-0916		3.333,00	3.333,00		3.333,00		3.333,00	
M0919	DONATIES (Jaarlijkse bijdragen)	2e4709-0920		318,00	318,00		318,00		318,00	
M0920	Sichling Oude Groninger Kerken	2e4709-0921		771,00	771,00		771,00		771,00	
M0921	Provinciale Groninger Landschap	2e4709-0922		908,00	908,00		908,00		908,00	
M0922	Molenslating Hunango	2e4709-0923		182,00	182,00		182,00		182,00	
M0923	Vereniging Industriële Erfgoed Noord-Nederland	2e4709-0924		65,00	45,00	20,00	65,00		65,00	
M0924	Sichling Industriële Erfgoed Noord-Nederland	2e4709-0925		45,00	45,00		45,00		45,00	
M0925	Nederlandse Walertoren Sichling	2e4709-0926		45,00	45,00		45,00		45,00	
M0926	INWINNEN EXTERNE TECHNISCHE ADVIEZEN			€	€	€	€	€	€	€
M0927	Sleipost	2e4709-0930		0,00	10.000,00	10.000,00				0,00
M0928	PLANMATIG ONDERHOUD (MON.WACHT/COG)			€	€	€	€	€	€	€
M0929	PM-post	2e4709-0936			PM					
M0930	PROMOTIONEEL/INCIDENTEEL			€	€	€	€	€	€	€
M0931	Organisatiekosten 23e Open Monumenten Dag	2e4709-0942		27.825,13	25.000,00	2.825,13	27.825,13		27.825,13	
M0932	Bijdragen PR voorzorgen	2e4709-0943		3.144,00	10.000,00	6.856,00	3.144,00		3.144,00	
M0933	Bijdragen Hervonden Stad i.s.m. Sichling Mon. & Mal.	2e4709-0944		17.159,29	15.000,00	2.159,29	17.159,29		17.159,29	
M0934	PM-post	2e4709-0946		€	PM					
M0935	Stadsmonumentenborden, 10 stuks (lekt, ontwerp etc.)	2e4709-0944		0,00	10.000,00	10.000,00				0,00
M0936	ONVOORZGEN ALGEMEEN			€	€	€	€	€	€	€
M0937	Chvoorzien	2e4709-0949		500,00	25.000,00	24.500,00	500,00		500,00	
M0938	transporteren			€	€	€	€	€	€	€
M0939	sub-totaal			€	€	€	€	€	€	€
M0940	sub-totaal			143.251,85	252.548,00	109.296,15	144.983,36	1.731,51	143.251,85	1.731,51

